

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ В СРСР ЯК ІНСТРУМЕНТУ ТВОРЕННЯ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ

*Є.В.Чеботарьов, здобувач вищої освіти групи Ф-1/1
обліково-фінансовий факультет, МНАУ*

Становлення комуністичної тоталітарної системи тривало паралельно із становленням самої радянської держави. Але саме 20-30 рр. стали часом, коли тоталітарна система оформилася остаточно і зповна зреалізувала свій «потенціал». З другої половини 20-х років комуністична партія монополізує, зосереджує в своїх руках всю владу в країні, перетворюючись на державну партію

Таким чином, в Радянському Союзі утвердилась монопартійна система і диктатура єдиної партії, що є однією з ключових ознак тоталітарного ладу. На 1929 р. Сталін остаточно усуває від керівництва партією всіх своїх конкурентів і стає фактичним диктатором. З цього моменту можна констатувати завершення процесу формування командно-адміністративної системи тоталітарного типу.

Після винищення конкурентних політичних сил російські більшовики встановили тоталітарний режим і почали насаджувати в країні адекватний йому

соціально-економічний устрій. Експропріація великих і дрібних приватних власників, придушення національно-визвольного руху та ідеологічна індоктринація всього населення були б неможливі без масових репресій. В тріаді методів «соціалістичного будівництва» (пропаганда, виховання і насильство) тоталітарна держава найбільш широко використовувала саме насильство в усіх його формах: примушування, експропріація приватної власності, терор голодом, депортації, масові репресії. На відміну від «розкуркулювання», від терору голодом і депортацій, які мали характер дискретних актів, спрямованих проти соціальних верств або національних груп, масові репресії були індивідуалізовані і здійснювалися постійно. Як правило, вони спрямовувалися проти реальних або потенціальних ворогів режиму, але могли охопити й цілком лояльних людей з метою залякування всіх інших [1].

Сам термін «тоталітаризм» (від лат. *totalitus* — цілісний, в італ. *totalitario* — той, що охоплює усе в цілому) означає державний лад, що здійснює абсолютний контроль над всіма сферами суспільного життя.

У своїй роботі «Тоталітарна диктатура і автократія» (1956 р.) Карл Фрідріх і Збігнєв Бжезінський, виділили ряд ознак, притаманних тоталітарному режиму. Серед них наступні:

- єдина офіційна ідеологія;
- наявність єдиної партії, як правило, керованої диктатором, яка зливається з державним апаратом і таємною поліцією;
- монополія на засоби масової інформації, її ідеологічна цензура всіх легальних каналів надходження інформації, програм середньої і вищої освіти. Кримінальне покарання за поширення незалежної інформації. «Монополія на істину»;
- заперечення традицій, традиційної моралі, і повне підпорядкування вибору засобів поставленим цілям (мета — побудувати «нове суспільство»);
- централізоване жорстке планування економіки;

- всеосяжний контроль партії над збройними силами та розповсюдженням зброї серед населення;
 - велика роль державної пропаганди, маніпуляція масовою свідомістю населення;
 - адміністративний контроль над здійсненням судочинства;
 - знищення індивідуальних громадянських прав і свобод;
 - масові репресії і терор з боку силових структур;
- створення системи поліцейського контролю для боротьби з будь-якою опозицією [2].

З моменту коли Сталіну вдалося сконцентрувати всю владу в своїх руках, режим почав звинувачувати у всіх своїх прорахунках, труднощах і недоліках «ворогів народу», «агентів імперіалізму», жорстоко розправляючись з ними за надуманими (або просто сфальсифікованими) обвинувченнями. Знаряддям репресій були каральні органи ДПУ, підпорядковані наркомату внутрішніх справ (НКВС). В 1934 р. замість ДПУ створено Головне управління державної безпеки. Органи ДПУ-НКВС розгорнули широкі репресії проти всіх верств населення українського суспільства. Масові репресії і терор були формою існування і захисною реакцією тоталітарного радянського режиму.

Література:

1. Фрідріх Карл, Збігнев Бжезинський. Тоталітарна диктатура і автократія/ Карл Фрідріх.-К.: Наукова думка, 1986.
2. Хуан Лінц. Тоталітарні і авторитарні режими. // *ориг.*: Juan J. Linz. Totalitarian and Authoritarian Regimes. — Lynne Rienner Publ., 2000. — 343 р.

***Науковий керівник - Березовська Т.В.,
канд. істор. наук, доцент кафедри українознавства
Миколаївський національний аграрний університет***